

Kriminologiska institutionen

Varför vapenamnesti?

En argumentationsanalys av proposition 2006/07:20

C-uppsats i kriminologi
Vårterminen 2007
Susanna Söderhielm

Sammanfattning

Bakgrund: Ett nytt lagförslag på en tidsbegränsad ny vapenamnesti föreslogs av regeringen hösten 2006. Riksdagen biföll förslaget i januari 2007 och beslutade att genomföra vapenamnestin mars-maj samma år. Detta väcker ett intresse i och med den debatt som förevarit lagförslaget. Den socialdemokratiska regeringen och justitieminister Thomas Bodström ansåg inte det vara aktuellt med en vapenamnesti utan arbetade istället för ökad vapenkontroll främst genom lagskärpning. Både vapenkontroll och vapenamnesti är kriminalpolitiska åtgärder av preventiv art. Studien kopplas till primär och situationell prevention samt till rutinaktivitetsteorin.

Metod: För att kunna analysera de argument som lagförslaget grundar sig på har regeringens proposition 2006/07:20, *En ny vapenamnesti* studerats med en argumentationsanalys som följer pro- och contra-modellen.

Analys: I analysen konstruerades sex pro-argument respektive tre contraargument ur propositionen. Fyra av pro-argumenten tolkades ha en hög beviskraft medan de tre contra-argumenten hade låg beviskraft. Ett problem med metoden är att både konstruerandet och tolkningen av argumenten lätt blir subjektiva. Dock innebär inte det att texten blivit feltolkad även om en annan forskare med likvärdig kunskap gör en studie av samma material och kommer fram till ett annat resultat.

Resultat: Tesen får anses stärkt med fyra pro-argument som har hög beviskraft och är därmed inte rimlig att förkasta. Dock kan en invändning vara att inget argument varit riktigt bra.

Slutsats: Mycket talar för att en vapenamnesti grundar sig i tidigare erfarenheter, andra länders lärdomar av vapenamnestier samt i brottsstatistik. Antalet illegala vapen i samhället är i stor utsträckning ett mörkertal men den ökade beslagsfrekvensen talar för att det finns fler illegala vapen nu än tidigare. Propositionens utredare är medvetna om att kriminella med stor sannolikhet inte kommer att lämna ifrån sig eventuella vapen under en vapenamnesti. Målet är snarare att personer med ett ofrivilligt vapeninnehav ska få möjlighet att utan risk för påföljd kunna lämna ifrån sig vapen eller ammunition. Ett problem när det gäller brottspreventiva åtgärder är att de är svårbedömda utifrån hur effektiva de egentligen är. Uppsatsen avslutas i samband med att vapenamnestin avslutas varvid några sådana resultat inte redovisas här.

Innehåll

Sammanfattning

1. Inledning

1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställning	2

2. Historik

2.1 Politisk bakgrund	4
2.2 Vapenamnesti 1993	5
2.3 Vapenamnestier i andra länder	6
2.4 Vapenlagstiftningsrapport från RPS	7

3. Teori

3.1 Brottsprevention	10
3.1.1 Primär prevention	11
3.1.2 Situationell prevention	12
3.2 Rutinaktivitetsteorin	13

4. Metod

4.1 Argumentationsanalys	14
4.1.1 Argumentationsanalys som metod	14
4.1.2 Den beskrivande analysen	17
4.1.3 Den värderande analysen	17
4.2 Empiriskt material och vetenskaplig trovärdighet	19
4.3 Nyckelbegrepp för argumentationsanalysen	21

5. Resultat och analys

5.1 Argumentationsanalys av proposition 2006/07:20	23
5.1.1 Resultat - den beskrivande analysen	23
5.1.2 Resultat - den värderande analysen	27
5.1.3 Sammandrag av analysen	33

6. Avslutande diskussion

6.1 Avslutande diskussion	34
---------------------------------	----

Källförteckning

Tryckta källor	38
----------------------	----

Bilagor

Bilaga A - Regeringens proposition 2006/07:20 <i>En ny vapenamnesti</i>	40
---	----

1. Inledning

I Sverige finns en lång tradition av vapeninnehav. Jägare utgör en av de största grupperna för privata innehav och den största offentliga innehavaren av vapen är Försvarsmakten. Andra grupper som kan inneha vapen är vapenhandlare, medlemmar i olika skytteföreningar, vapensamlare men också dödsbon och kriminella. De flesta har tillstånd för sitt vapeninnehav men det finns ett visst antal vapen som innehas illegalt.

Totalt finns det ca 656 000 vapeninnehavare registrerade i landet och dessa har tillstånd som överstiger 2 miljoner innehav av skjutvapen och tillståndspliktiga vapendelar.¹ Statens, främst Försvarsmaktens, innehav omfattar ca 930 000 st skjutvapen.² Hur omfattande det illegala vapeninnehavet är vet ingen men vapen stjäls bland annat ur bostäder, fritidshus, militära anläggningar och en viss andel kommer in i landet via vapensmuggling, främst från länder med väpnade konflikter.³ Det finns också en grupp individer som upptäcker vapen i sin bostad efter att någon anhörig flyttat eller avlidit.

Under åren 2002-2006 har det genomsnittligen begåtts tre grova våldsbrott per dygn med hjälp av vapen. Exempel på dessa våldsbrott är mord, dråp, misshandel med dödlig utgång och rån av olika slag.⁴ Ett olaga vapeninnehav är reglerat i lag och kan ge påföljden fängelse. Som ett led i ökad vapenkontroll har riksdagen beslutat om en vapenamnesti. En vapenamnesti innebär att utan risk för någon påföljd får den som olovligen har vapen lämna ifrån sig dessa och tillståndspliktiga vapendelar till polisen utan att uppge personuppgifter eller annan information.

1.1 Bakgrund

I november 2006 lämnade regeringen in ett förslag, proposition 2006/07:20, *En ny vapenamnesti*,⁵ till riksdagen. Detta förslag på vapenamnesti utgör empirin i denna studie och dess bakomliggande ställningstaganden och åsikter kommer att analyseras i en

¹ RPS rapport (2006), *Vapenlagstiftningen m.m.*, POA-551-2228/06, (Elektronisk) Stockholm: Rikspolisstyrelsen, Polisavdelningen. Tillgänglig: <<http://www.polisen.se>>. Sid 8.

² *En skärpt vapenlagstiftning* (1999), Regeringens proposition 1999/2000:27. (Elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.regeringen.se>>

³ RPS rapport, sid 15.

⁴ RPS rapport, sid 14.

⁵ *En ny vapenamnesti* (2006), Regeringens proposition 2006/07:20. (Elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.regeringen.se>> (2007-05-31). Bilagd i slutet av uppsatsen som Bilaga A.

argumentationsanalys som följer pro et contra-modellen. Med argumentationsanalysen som metod är avsikten att undersöka om det finns goda skäl för tesen i propositionen.

Har förslaget om vapenamnesti så hållbara och relevanta argument att den därför bör antas? Det är inte helt oproblematiskt att studera detta bland annat för att dess effekt inte kommer att kunna utläsas ur propositionen. Men underlag för varför Sverige skall införa en vapenamnesti skall otvetydigt framgå i propositionen och vara omfattande nog för denna studie. I propositionen föreslås en vapenamnesti mars till maj år 2007 där personer på frivillig basis får lämna ifrån sig vapen och ammunition som de inte har tillstånd för. En grundförutsättning är att detta inlämnande kan ske anonymt utan risk för efterräkningar.

Denna studie har inte som avsikt att ta parti för eller emot vapenamnesti i sig. Inte heller syftar studien till att komma fram till om vapenamnestin är bra eller inte. Både explicit och implicit skildras vapenamnesti som brottsförebyggande och syftar således till att ha en hög preventiv funktion. Denna studie avslutas i samband med att den tillfälliga vapenamnestin slutförs varvid någon redovisning av slutgiltiga resultat därifrån inte kommer att kunna redovisas.

Min förförståelse när det gäller vapen och brottspreventivt arbetet kommer främst från mitt arbete som polis som jag påbörjade år 1992. Dessutom påverkar säkert min uppväxt på lantbruk där det bedrevs jakt och min avlagda jägarexamen min attityd till vapen och dess hantering.

1.2 Syfte och frågeställning

Denna studie är deskriptiv och har som syfte att med en argumentationsanalys skildra varför det är aktuellt att besluta om en ny, tidsbegränsad, vapenamnesti. Skildringen kommer i huvudsak att behandla hur argumenteringen ser ut för den tidsbegränsade vapenamnesti som regeringen lagt förslag om. Vilka goda skäl ger argumentationen i regeringens proposition, 2006/07:20, *En ny vapenamnesti?*

De frågor som skall komma att skildras ur propositionen är: 1/Vilka argument och motiv anför regeringen för att införa en tidsbegränsad vapenamnesti? 2/Hur ser de bakomliggande åsikter och ställningstaganden ut som lett fram till detta förslag? 3/Hur ser ståndpunkterna ut för den nya vapenamnestin?

Ett tänkbart scenario är att propositionen i huvudsak påstår att vapenamnesti är nödvändigt, samtidigt som det är av vikt att den är tidsbegränsad. Hur ser en sådan

argumentation ut, som å ena sidan förespråkar vapenamnesti men å andra sidan bara för en begränsad period? Således finns det en klar motsättning, är vapenamnesti av vikt så borde det vara över längre, kanske obegränsad, tid. Men en vapenamnesti som pågår tillsvidare går sannolikt på tvärs med den gällande vapenlagstiftningen. Det kan tänkas att eventuella skillnader i synen på vapenamnestins vara eller inte vara bland annat beror på inställningen till brott och sanktion/påföljd. Kan det anses vara orättvist då en vapenamnesti ena dagen ger ansvarsfrihet för ett olovligt vapeninnehav och det nästa dag enligt vapenlagstiftningen är ett brott att inneha samma eller liknande vapen?

2. Historik

Under denna punkt kommer inledningsvis politisk bakgrund och därefter den tidigare vapenamnestin från 1993 att kommenteras. Sedan kommer mer eller mindre korta erfarenhetsbeskrivningar från de vapenamnestier som pågått alternativt pågår i några grannländer. Någon direkt forskning på vapenamnestier har jag inte kunnat finna. Den historiska genomgången avslutas med en redogörelse där omfattningen av stulna eller förkomna vapen och statistik på den brottsliga användningen av vapen beskrivs. Detta axplock av vapeninformation har valts ut för att skapa en orientering i ämnet hos läsaren.

2.1 Politisk bakgrund

Under juli, augusti och september 1993 genomförde Sverige, första gången, en vapenamnesti. Vid två olika tillfällen sedan dess har riksdagen bett regeringen att återkomma med förslag om detta. Detta önskemål har inte regeringen bifallit utan, av olika anledningar, ansett att det inte varit aktuellt med en ny vapenamnesti. Att vapenamnestier i Sverige infaller under en högerregering kan kanske vara av intresse i sig att undersöka, det bör dock påpekas att det finns talesmän för vapenamnesti i båda lägren, exempelvis är en av flera drivande krafter för vapenamnesti riksdagsmannen Luciano Astudillo (s).⁶

Den förutvarande justitieministern Thomas Bodström (s) ansåg det vara omotiverat med en tillfällig vapenamnesti delvis med anledning av att vapenamnestin under år 1993 upplevts varit så lyckad och det därför inte var dags för en ny, delvis för att den socialdemokratiska regeringen istället utarbetat och lagt förslag om en utökad vapenkontroll. Den nytillsatta högerregeringen hösten 2006 var uppenbarligen av annan åsikt.

Den vapenkontroll som socialdemokraterna utvecklat under senare år har främst skärpt kraven på vapeninnehavet men har också haft till syfte att minimera illegala innehav. De skärpta kraven gäller bland annat tillståndsinnehavaren, förvaring, antal vapen och så vidare. Att förvaring är en viktig faktor skildras bland annat i antalet anmälningar av stulna eller förkomna vapen. Under år 2005 stals eller förkom 29 skjutvapen ur fritidshus. Det är ett lägre antal än från år 2004 då 48 skjutvapen stals eller förkom ur fritidshus. Siffrorna talar sitt

⁶ Astudillo, Luciano (2006), ”Bodström måste införa tidsbegränsad vapenamnesti”. (Elektronisk) Dagens Nyheter, debatt, 6 mars. Tillgänglig: <http://www.btj.se.ludwig.lub.lu.se/sb/FrontServlet?session=3682066&service=10&br...> (2007-03-01)

tydliga språk, den ökade vapenkontrollen ger effekt.⁷ Även kraven på Försvarsmakten och deras säkerhetsrutiner kring vapen har skärpts och det har gett liknande effekt.

Vidare anger RPS att ungefär tre gånger varje dag (i genomsnitt) sker det allvarliga våldsbrott med skjutvapen. Det har varit så sedan år 2002 till och med mars 2006. Huruvida dessa brott begås med illegala vapen eller ej är inte möjligt att avgöra. Likafullt är det rimligt att anta att de som begår dessa brott inte har tillstånd för vapeninnehav och på så vis gör sig skyldiga till åtminstone olaga vapeninnehav.⁸

2.2 Vapenamnesti 1993

En vapenutredning 1987 föreslog en tolv månader lång vapenamnesti som skulle syfta till att minska antalet illegala vapen i landet.⁹ I förslaget låg att man utan att riskera straff kunde lämna in vapen och/eller ammunition som man inte hade tillstånd för till polisen. Den dåvarande justitieminister, Anna-Greta Leijon (s), samt även vissa av remissinstanserna ifrågasatte förslaget starkt. Den främsta anledningen var att man inte trodde att genomförandet skulle ha den önskade effekten. Det vill säga, att de eftersträvade illegala vapnen inte skulle komma att lämnas in. Vidare ansåg justitieministern att om individer kunde lämna ifrån sig vapen anonymt skulle det eventuellt kunna leda till försvårande vid brottsutredningar där vapen varit inblandade, denna ståndpunkt delade hon med justitieutskottet. Dock togs förslaget upp igen, vid ett senare tillfälle och då i samband med straffskärpning för bland annat olaga vapeninnehav. Då ansågs det vara av synnerlig vikt att försvåra den brottsliga användningen av skjutvapen. Varje åtgärd som kunde leda till ett minskat antal illegala skjutvapen på den svarta marknaden kunde inte lämnas oprövad varvid en kortare, tidsbegränsad, vapenamnesti föreslog och antogs av riksdagen den 15 april 1993.¹⁰

Då, som nu, föreskrev lagen att *”den som innehade ett skjutvapen eller ammunition utan att vara berättigad till det inte skulle dömas till ansvar för brott enligt vapenlagen, om han frivilligt lämnade detta till polis...”*. Den tid som avsågs var juli, augusti och september år 1993, dessutom kunde inlämnaren vara anonym. För övrigt skulle den egendom som tillfallit staten förstöras såvida den inte hade museal, militär eller annat liknande värde.

⁷ RPS rapport, sid 11. 391 skjutvapen stals eller förkom ur bostäder år 2005.

⁸ RPS rapport, sid 15.

⁹ *En samlad vapenlagstiftning. Slutbetänkande av 1995 års vapenutredning* (1998), Stockholm: Fritzes. (Statens offentliga utredningar 1998:44). Sid 254.

¹⁰ *En samlad vapenlagstiftning*, sid 254.

Vapenamnestin resulterade i att 17 050 skjutvapen och 15 ton ammunition försvann från allmänheten då den lämnades över till landets olika polismyndigheter.¹¹ På så vis ansåg man vapenamnestin vara lyckad. Många av vapnen var dock från äldre tid och efter ett ifrågasättande om huruvida vapnen var skjutdugliga gjordes en kontroll. En projektgrupp testade 3 000 vapen varvid omkring 75 procent var fullt dugliga att skjuta med. Vidare får man anse att detta inlämningsförfarande inte kom att påverka de kriminella kretsarna i särskilt hög grad då endast 5 procent av vapnen tidigare anmälts som stulna eller förkomna.

Privatpersoner uppges ha frågat polisen om möjligheten att söka och få ett tillstånd för de vapen som de har illegalt. Då det framkommit att det inte varit möjligt har dessa personer förklarat att de inte avsåg lämna ifrån sig denna egendom. Vad har hänt med dessa vapen? Är de kvar hos sina ägare och hur förvaras de? Är dessa personer kanske redo att lämna ifrån sig sin egendom nu under vapenamnestin, år 2007?

2.3 Vapenamnestier i andra länder

I Danmark har det genomförts flera vapenamnestier, ”fritt leide-aksjoner”. Främst var det de oregistrerade vapnen sedan andra världskriget som var i fokus även om syftet var att minska landets totala vapenmängd. Vid det första tillfället år 1970 lämnades omkring 12 000 vapen in, andra gången var år 1986 och knappt 10 000 vapen överlämnades. År 1995 lämnades ca 1 000 vapen in och de danska myndigheterna förklarade detta med att genomförandet skett för anonymt. Aktionen hade inte givits så stort massmedialt utrymme och den var för snart inpå den tidigare. År 1997 var det dock dags igen och då lämnades omkring 4 500 vapen in och år 2003 drygt 1 700 vapen. Därutöver lämnades dessutom mängder av ammunition, vapendelar och sprängämnen in. Den totala bedömningen är att få kriminella har överlämnat några vapen.¹² Sammanlagt överlämnades omkring 29 200 vapen in till staten.

I Norge genomförde man en provamnesti i vissa delar av landet innan en rikstäckande och årslång vapenamnesti hölls från 1/9 år 2003 till 31/8 år 2004. Drygt 35 700 vapen lämnades in under dessa 12 månader.¹³ Utredningen som föregick amnestin ansåg att huvudsyftet med en vapenamnesti skulle vara att få en viss kontroll och översikt över vapen i privat ägo. Detta kom sig av en ökning av skjutvapen i samband med våldsbrott. Utredningens

¹¹ *En samlad vapenlagstiftning*, sid 255; *En ny vapenamnesti*, sid 7.

¹² *En ny vapenamnesti*, sid 8.

¹³ *Ibid*, sid 8.

inställning var dock att det inte var troligt att vapenamnestin direkt skulle leda till minskat antal vapen i de kriminella kretsarna. Men denna otillfredsställande följd ansåg utredarna vara en sideeffekt till den minskning av vapen i samhället i övrigt som vapenamnestin avsåg leda till.¹⁴

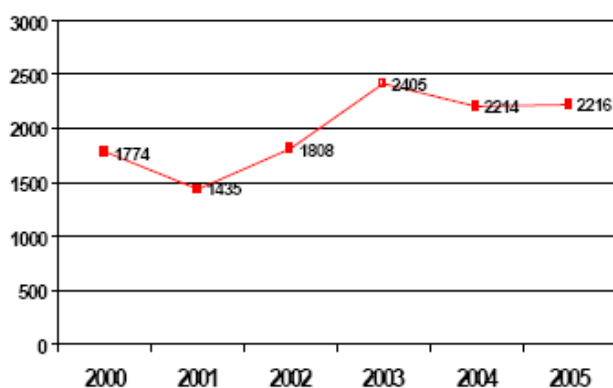
I Finland har man en permanent vapenamnesti som har pågått sedan januari år 2004 och under de två första åren lämnades drygt 12 600 vapen in. Precis som i Danmark har det dessutom lämnats in en stor mängd ammunition, vapendelar och sprängämnen.¹⁵

Utanför Norden har bland annat Storbritannien genomfört minst fyra vapenamnestier. De resulterade i att drygt 130 000 vapen lämnades in.¹⁶

I Nederländerna genomfördes år 1989 en månadslång vapenamnesti i samband med en ändring i vapenlagstiftningen. Omkring 11 000 vapen lämnades in då.¹⁷

2.4 Vapenlagstiftningsrapport från RPS

Rikspolisstyrelsen (RPS) uppger i en vapenlagstiftningsrapport omfattningen av stulna respektive förkomna vapen. Oberoende av om skjutvapnet har stulits eller förkommit kan det bli farligt i fel händer. I figur I kan man utläsa att totalt 11 852 vapen stulits eller förkommit under åren 2000–2005. Redovisade siffror utgår från datumet för brottet och var aktuella den 26 jan 2006.

Figur I. Stulna eller förkomna skjutvapen anmälda till polisen under åren 2000 till 2005. Källa RPS.

¹⁴ *En samlad vapenlagstiftning*, sid 256.

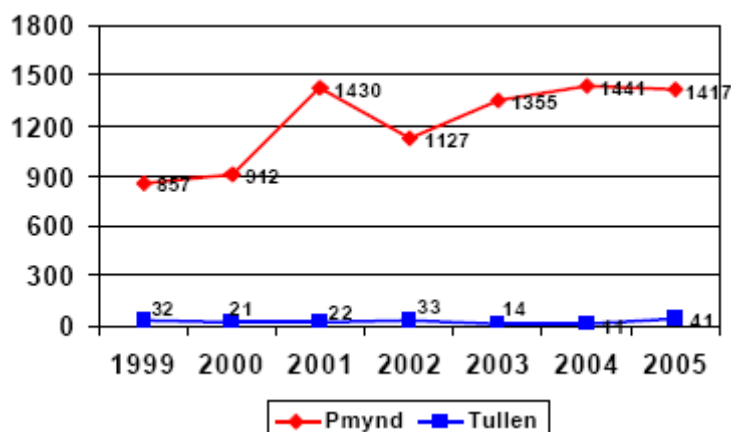
¹⁵ *En ny vapenamnesti*, sid 9.

¹⁶ *En samlad vapenlagstiftning*, sid 257. Enligt TT (2007-02-20) skall de genomföra en senare i år och att det vid den senaste vapenamnestin år 2003 överlämnades 44 000 skjutvapen och en miljon omgångar ammunition.

¹⁷ *En samlad vapenlagstiftning*, sid 257.

De vapen som inte redovisas i figur I är, kolsyre, luft- och fjädervapen, gasvapen, startvapen, mynningsladdare samt slag- och flintlås vapen. Kulgevär utgör den största gruppen skjutvapen som under år 2005 tillgreps eller förkom, 1 057 st (47,5 %), därefter kom hagelgevär med 778 st (35 %). Polisiärt är det dock mest intressant med enhandsvapen och automatvapen. Under åren 2004 och 2005 anmäldes ca 50 helautomatiska vapen och ca 750 enhandsvapen som stulna eller förkomna. Antalet anmälda pistoler som stjäls eller förkommer ökar medan gruppen revolverar minskar.

I jämförelse över åren kan man se en topp år 2003. Den minskning som skett och verkar hålla i sig sedan dess kan bero på de ökade kraven på förvaring av vapen som införts. Polisen gör också inspektioner hos enskilda personer för att kontrollera vapenförvaringen. Sammantaget verkar detta ha en positiv effekt på anmälningssstatistiken avseende stulna och förkomna vapen. Även Försvarmakten har fått ökade säkerhetskrav på hur de förvarar sin vapen och ammunition. Det gör att de kanske farligaste vapnen vi har i samhället, som Försvarmakten har, inte är lika tillgängliga som tidigare.

Figur II. Beslag av skjutvapen gjorda av polisen respektive Tullverket. Antalet skjutvapen som Polisen beslagtagit under år 2005 (1 417) är ca 25 färre än år 2004. Källa RPS.

Polisen men även Tullverket gör beslag av skjutvapen, se figur II. Antalet skjutvapen som beslagtagits av polis under åren 2000-2005 är sammanlagt 7 682 st. De beslag som gjorts av tullen räknas inte med då dessa vapen förmodas ha varit på väg in i landet (smugglats) och inte härröra från gruppen av stulna eller förkomna. Inte sällan har tillverkningsnummer slipats bort från skjutvapnet vilket gör det svårt att spåra dess ursprung. Om man gör en enkel uträkning av de 11 852 anmälda vapnen (stulna/förkomna) och beslag gjorda av polis (7 682 st) kvarstår 4 170 som rimligtvis förekommer, illegalt, någonstans ute i

samhället. Den statistik som finns över hur vapen används i brottsliga sammanhang visar att det är i samband med våldsbrott som mord, mordförsök och rån.

Statistiken hos Brottsförebyggande rådet (Brå) visar en svag ökning av brott, med skjutvapen, från april år 2005 till mars år 2006 jämfört med år 2004. Annan liknande brottslighet såsom olaga hot, grov misshandel och framkallande av fara för annan, skildras inte i RPS rapport, varvid man bör ta i beaktande att antalet tillfällen där skjutvapen använts troligen är avsevärt högre. I snitt har tre grova våldsbrott med skjutvapen begåtts varje dag under åren 2002–2006.¹⁸

Tabell I. *Typ av vapen (fördelning där vapen figurerat) för bank-, post- och värdetransportrån under 1990-talet.*
Källa Brå.

Vapen	Bankrån N (%)	Postrån N (%)	Värdetransportrån N (%)
Handeldvapen (pistol)	322 (63)	307 (68)	78 (67)
Hagelgevär	72 (14)	38 (8)	16 (14)
Automatvapen (kulspruta)	38 (8)	21 (5)	8 (7)
Gevär ej hagel	20 (4)	27 (6)	5 (4)
Yxa/kniv/stilett	60 (12)	42 (9)	34 (29)
Övriga vapen	56 (12)	71 (16)	16 (15)
Total N	545	483	121

I en publikation från Brå beskrivs omfattningen av vapen i samband med olika typer av rån, oftast används pistol eller revolver (handeldvapen) men vid knappt 10 procent av rånen används automatvapen.¹⁹ Det är sällan rånare avlossar några skott utan anledningen till att man använder vapen är för att hotet skall framstå som reellt. Dessutom skall det framgå att risken finns för att vapnet kan komma till användning om personalen inte följer anvisningarna som ges under rånet.

Mycket tyder på att tillgången av vapen i samhället blir allt vanligare, då det är fallet ökar risken för att kriminella personer kommer över skjutvapen och kan använda dem vid olika allvarliga våldsbrott, till exempel rån.²⁰

¹⁸ RPS rapport, sid 14.

¹⁹ Brå (2004), *Bank-, post- och värdetransportrån, En analys av rånen under 1990-talet.* (Elektronisk) Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Tillgänglig: <<http://www.bra.se>>

²⁰ Brå, sid 20. I konkret mening anges inte vad som menas med ”mycket tyder på...”. En trolig innebörd är antalet jägare, vapensamlare, beväpnade konflikter i Europa som ökar risken för vapensmuggling etc. Sammantaget ger detta ökade vapenresurser i vårt samhälle.

3. Teori

De former av teoretisk konstruktion som används i denna studie är valda för att bättre kunna förstå, förklara och förutsäga de konkreta företeelser som framkommer ur empirin. Teorierna fungerar här som hjälpmedel för att skapa sammanhang och förhållanden mellan de fenomen som skall prövas mot verkligheten. Det är dock inte helt enkelt att med några enkla teorier fånga in de samhällsliga förhållandena.²¹

De perspektiv som används här är primär och situationell brottsprevention vilka båda hör hemma i gruppen allmänprevention. Undersökningen kommer också att förhålla sig till rutinaktivitetsteorin. Här bör dock påpekas att det finns ett flertal olika typer och inriktningar av brottsprevention. Begrepp som primär, sekundär och tertiär prevention skiljs åt beroende på var i brottsutvecklingen åtgärder skall sättas in. Kortfattat kan det beskrivas som innan, under och efter brottstillfället.²²

I förhållande till situationell prevention finns social prevention. Rent generellt syftar en social prevention till att minska brottsbenägenheten och en situationell prevention till att minska antalet brottstillfällen.²³ De teorier som valts ut har bedömts som mest motiverade utifrån syftet för denna studie där en kriminalpolitisk åtgärd, vapenamnesti, analyseras.

3.1 Brottsprevention

Brottsprevention är ett någorlunda modernt ord men dess innebörd har funnits så länge som det har funnits kriminalitet. Historiskt sett var brott och brottslingar något som man tog hand om personligen, vare sig man ville eller inte. Detta har förändrats och idag tar samhället och staten i allt högre grad detta ansvar genom polis, domstol och liknande.²⁴

Brottsförebyggande arbete och brottsprevention har båda för avsikt att vara förebyggande. Dock kan brottsprevention vara ett något vidare begrepp och syftar till att påverka förhållanden som är gynnsamma för brottsligt beteende eller som försvårar ett brottsligt beteende (kriminogena faktorer). Det vill säga både att förebygga och/eller förhindra brottslig gärning.²⁵ Ett exempel på detta är att överblickbara och väl upplysta

²¹ Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (2001), *Forskningsmetodik Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund: Studentlitteratur. Sid 50f.

²² Sahlin, Ingrid (2000), *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Lund: Arkiv förlag. Sid 36.

²³ Ibid, sid 100.

²⁴ Lab, Steven P (2004), *Crime prevention*. fifth ed. Cincinnati: Anderson Publishing. sid 22.

²⁵ Sahlin, sid 11f.

parkeringsplatser kan sänka bilinbrotten. På sikt skapar det i så fall trygghet för dem som använder parkeringen, en positiv sidoeffekt och är det många personer i omlopp på parkeringen förhindrar det, i sig, inbrott. Om det fungerar som tänkt ger brottsprevention ringar-på-vattnet effekt.

Ett problem med brottsprevention är hur man mäter dess effekt. Osäkerheten kring dess egentliga verkan i förhållande till graden av obehag för klienten i form av olika krav och den ofta höga kostnad som genomförandet kräver gör den svårvärderad.²⁶ Till exempel vill lagstiftaren skärpa bestämmelserna om vapenförvaring. Det leder till lagändring och en information om lagändringen måste delges berörda parter och de i sin tur skall delge vapenanvändare. Vapeninnehavare, oavsett om det är Försvarsmakten eller en privatperson, skall följa de skärpta kraven och är kanske nödgade att köpa nya säkerhetsskåp för att inte bryta mot den nya lagstiftningen. Detta förlopp kostar både tid och pengar samt kan upplevas som besvärligt. Hur mäter man den effekt som lagstiftaren åsyftat med sin lagändring och hur vet man med bestämdhet att den önskvärda effekten av lagändringen inträder? Har effekten uppstått av lagändringen eller av något annat skäl?

3.1.1 Primär prevention

Inom folkhälsan är primär, sekundär och tertiär prevention väletablerade begrepp. Vården utgår från en epidemiologisk modell som rangordnar ingripanden ur ett tidsperspektiv, före sjukdom (ex. vaccin), vid risk för sjukdom (ex. kostråd till överviktiga) och efter sjukdom (ex. rehabilitering). På liknande sätt används begreppen i förhållande till åtgärder mot brott, tidsperspektivet är relationen mellan den personliga brottsutvecklingen och när åtgärden sker. Primär brottsprevention försöker identifiera och motverka brott på ett tidigt stadium och syftar till åtgärder som förhindrar att brott eller problem uppstår. Bland åtgärder i denna kategori kan nämnas grannsamverkan, privata vaktbolag, att bygga och belysa med tanke på säkerhet, normbildning, utbildning (om brott, brottslingar, säkerhet, trygghet etc).²⁷ Avsikten med dessa insatser är att på ett tidigt stadium motverka en negativ utveckling. Detta skiljer den från andra preventionsinsatser som intervention (sekundär) och postvention (tertiär).²⁸

²⁶ Sarnecki, Jerzy (2003), Introduktion till kriminologi. Lund: Studentlitteratur. Sid 395. Vapenamnestin 1993 kostade totalt 7 miljoner kronor (*En samlad vapenlagstiftning*, sid 255).

²⁷ Lab, sid 24.

²⁸ Sahlin, sid 159.

Initialt var den primära preventionen tänkt att enbart rikta in sig på den negativa utvecklingen, det vill säga att förhindra brott, men idag ses den positiva sidoeffekten som viktig. Avsikten att utveckla och stimulera i positiv riktning anses angeläget att betona då det markerar dess politiska innebörd.²⁹ Primär prevention är av generell karaktär och målgruppen är samhället och medborgarna i stort, exempelvis blir skolbarn tidigt informerade om vad som är rätt och vad som är fel. Denna typ av information riktar sig till alla. Den generella åtgärd som kopplas till vapenamnestin är främst dess syfte att minska mängden illegala vapen i samhället. Som positiv effekt av genomförandet torde ett ökat säkerhetstänkande kring vapen kunna bli.

3.1.2 Situationell prevention

Vid situationell brottsprevention utgår man från att den brottsliga gärningen föregås av ett rationellt beslutsfattande. Det vill säga att handlingen i sig involverar ett förståndsmässigt beteende där den presumtive gärningsmannen kalkylerar, vinst mot kostnad, att begå brott.³⁰ Vidare bygger situationell prevention på tilltron att det finns möjlighet att göra förändringar i miljön, för att få det att framstå som mindre attraktivt att begå brott.³¹ Åtgärder som stipulerar risk eller ”hög kostnad” (låg vinst) för den potentielle gärningsmannen kan med andra ord vara avgörande.

Det är de olika situationerna där brott begås man försöker ta itu med. För att försvåra och minska brottslighet är det vanligt med olika tekniska insatser (ex. larm) men också bevakningsinsatser (vakter, övervakningskamera).³² Till exempel är i vapenlagen utformat ett krav på att egendomen måste förvaras på ett betryggande sätt, vapen och ammunition skall vara inlåst i ett låsbart säkerhetsskåp avsett för ändamålet (150 kg tungt eller fastmonterat i golv).³³ De insatser som den situationella preventionen riktar in sig på är av sekundär art och av strukturell karaktär för att förändra tillfällesstrukturen (”tillfället gör tjuven”). Den utgångspunkt som vapenamnestin framför allt grundar sig i är att ett ofrivilligt vapeninnehav troligen innebär att egendomen inte förvaras betryggande vilket kan leda till stöld eller olyckor.

²⁹ Sahlin, sid 26f.

³⁰ Wikström, Per-Olof (1994), *Brott, brottsprevention och kriminalpolitik*, Brå, Stockholm: Fritzes. sid 41.

³¹ Lab, sid 178.

³² Sarnecki sid 390.

³³ RPS (2006), RPS föreskrifter och allmänna råd om vapenlagstiftningen RPSFS 2006:12; FAP 551-3. (Elektronisk). Stockholm: Rikspolisstyrelsen. Tillgänglig:< <http://www.polisen.se>>. Sid 45.

3.2 Rutinaktivitetsteorin

För att undersöka vad som påverkar brottsnivån i ett samhälle kan man använda sig av rutinaktivitetsteorin vilken har utvecklats av två sociologer, Cohen och Felson.³⁴ De anser att brottslighetens nivå är relaterad till de vardagliga förhållanden som påverkar våra liv – rutinaktiviteter. Enligt deras uppfattning är det tre omständigheter som skapar förutsättningar för att ett brott skall kunna begås; *motiverade förövare*, *lämpligt objekt* och *avsaknad av kapabla vaktare*. Rutinaktivitetsteorin är i första hand en makro- eller strukturell teori genom att den främst inriktar sig på att förklara förändringar i brottsnivåer och inte så mycket på de enskilda individernas beteenden.

Rutinaktivitetsteorin kan sägas vända ryggen åt bakomliggande sociala faktorer, för att istället betona förgrundsfaktorer och en situationell ansats. Vardagslivets utformning, det vill säga arbetets, familjelivets, fritidens etc strukturering, är av stor betydelse för brottsnivån i ett samhälle. Det betyder att den kriminalpolitik som baseras på rutinaktivitetsansatsen är inriktad på åtgärder med sikte på att förändra en eller flera av de tre situationella förutsättningarna: gärningsmannen, brottsobjektet och objektsskyddet.

Vanligen benämns denna ansats som situationell brottsprevention och går ut på att genom skydds- och kontrollåtgärder göra det svårare för brottslingen (”target hardening”). Dels genom olika övervakningsmetoder vilka ökar riskerna för gärningsmannen, dels genom åtgärder som exempelvis stöldmärkning, borttvättning av graffiti. En frånvaro av kontanta medel och liknande minskar gärningsmannens belöning (ytterligare metoder är att förändra arbetssätt och organisationsformer som exempelvis problemorienterat polisarbete, så kallad närpolisverksamhet).³⁵

Cohen och Felson menar att störst verkan ges då man påverkar tillgängligheten hos det lämpliga objektet. Men dess effekt är omtvistad och svår att stipulera.³⁶ Att störst verkan ges till att förklara brottsaktiviteten ger också en brist i deras diskussion då de inte alls talar om vilka faktorer som påverkar den motiverade förövaren, det vill säga dennes moralbildning och därmed brottsbenägenhet.³⁷ Här i denna studie avses vapen och ammunition som de lämpliga objekten.

³⁴ Cohen Lawrence E, Felson Marcus K (1979), Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. I American Sociological Review 44 (August), ss 588-608.

³⁵ Lindgren Sven-Åke (1998), *Om brott och straff - Från sociologins klassiker till modern kriminologi*. Lund; Studentlitteratur. Sid 62f.

³⁶ Estrada, Felipe (1998), *Ungdomsbrottslighetens utveckling i efterkrigstidens Europa*. I von Hofer, Hanns (red.). *Brottsligheten i Europa*. Lund; Studentlitteratur. Sid 57ff.

³⁷ Wikström, sid 25.

4. Metod

När man genomför en studie av uppsatskaraktär, som den här, måste man bestämma sig för vilken metod man skall använda sig av under arbetets gång. I en snävare bemärkelse av begreppet metod kan dock ordet teknik eller verktyg konkretisera innebörden bättre.³⁸ Vanliga tekniker vid kvalitativ forskning är bland annat intervjuer, enkätundersökningar, diskursanalys och argumentationsanalys³⁹, vilken används här.

4.1 Argumentationsanalys

För att studera en text är argumentationsanalys en vetenskapligt erkänd metod och väl lämpad för det syfte som är uppställt i denna studie. Metoden möjliggör ett ställningstagande för om argumentationer är välgrundade eller ej. Det är kanske vanligare att denna analysform används i studier av kommunikativ/retorisk karaktär än som här i en kriminologisk studie.

Avsikten är att med metoden undersöka om det finns goda skäl för propositionens huvudståndpunkt. Ett alternativ hade varit en diskursanalys men då hade frågeställning och syfte tvunget varit ett annat. Då hade det till exempel varit möjligt att göra en komparativ studie över skandinavisk vapenamnesti. Men då denna studie syftar till att undersöka varför förslaget om vapenamnesti skall införas är argumentationsanalysen den mest fördelaktiga metoden.

4.1.1 Argumentationsanalys som metod

Argument innebär en ”anförd omständighet som används för övertalning eller bevisning (av viss ståndpunkt i viss fråga)” och argumentation är en ”sammanhängande följd av argument”.⁴⁰ Redan på 330-talet f. Kr. lärde Aristoteles ut retorik – konsten att övertala,

³⁸ Bergman Paavo, Berner, Boel, Dannefjord, Per, Franssén, Agneta & Mills, C Wright (2005), *Samhällsvetenskapens hantverk*. Lund: Arkiv förlag Sid 16ff.

³⁹ Några ord om mannen som lade grunden till argumentationsanalysen; Protagoras (från Abdera, ca 485-415 f.Kr.) hävdade att människan är alltings mått - ”Homo mensura”. Platon menade att detta innebar att om två människor förnimmer samma ting på olika sätt så har båda rätt. Som sofist ansåg Protagoras att även om alla åsikter var sanna så var några bättre än andra och såg som sin uppgift att hjälpa människor till en högre insikt, bättre åsikter i politiska och moraliska frågor. Filosoflexikonet, Forum.

⁴⁰ Norstedts (2003), *Norstedts Svenska Ordbok - En ordbok för alla*. Göteborg; Språkdata och Norstedts Akademiska Förlag.

övertyga. Det grekiska ordet *rhetor* hade innebörden *offentlig talare*.⁴¹ En god retoriker använder sig av flera tekniker i vältalighet vilket leder till att en studie i en argumentations retorik är en studie i dess tekniker. En argumentationsanalys undersöker istället om argumentationen ger ”goda skäl för tesen”, inte hur effektiv argumentationen är retoriskt.⁴² En förutsättning för denna analys är en tidigare kunskap i ämnet man studerar för att kunna utläsa och värdera kraften i både implicita men också explicita påståenden. Det finns flera modeller av argumentationsanalys och den som används här genomförs i två led.

Inledningsvis plockas argumenten ut och de sorteras, mer om hur detta görs i avsnitt 4.1.2. Avsikten är att få fram hur argumentationen hänger ihop, en beskrivning av argumenten, vilket gör att detta moment benämns den beskrivande analysen. Det andra momentet benämns den värderande analysen. I detta moment undersöks de argumentationer som strukturerats i det första momentet för att undersöka deras beviskraft, hur deras hållbarhet och relevans står sig i förhållande till tesen. Resultatet blir på så sätt en värdering av hur korrekt tesen är.⁴³ En argumentationsanalys består av flera precisa uttryck såsom tes, premiss och så vidare, dessa finns förtydligade under 4.3.

De påståenden som görs i en text kan vara för att stärka tesen, så kallade pro-argument eller så kan de vara för att försvaga tesen, då kallas de istället contra-argument. Denna modell av argumentationsanalys kallas Pro et contra-, en för och emotanalys.⁴⁴

En annan valbar analysmodell för denna studie hade varit Toulmins vilken skiljer sig något från pro et contra-analysen. Bland annat genom att den inte tar ut en tes, ett bestämt påstående, utan istället går vilket eller vilka påståenden som helst bra så länge de kan svara till vad avsändaren (författaren, debattören etc) vill att mottagaren (läsaren, åhöraren eller liknande) ska bli övertygad om.⁴⁵ Vid redovisningen av de olika modellerna är Toulmins betydligt mer utrymmeskrävande men fördelen är att det gör den överskådlig och lätthanterlig. Jag väljer ändå bort denna analysmodell då den är både tidsödande och utrymmeskrävande varav det senare troligen skulle bli det största problemet.⁴⁶ Resultatet av pro et contra-analysen redovisas istället i en lista där tesen kommer först och sedan det pro eller contra argument som följer, av första ordningen, av andra ordningen och så vidare.

⁴¹ Thompson, Peter (1998), *Övertygande argumentation*. Malmö: Richters. Sid 11f.

⁴² Björnsson, Gunnar, Kihlbom, Ulrik, Tersman, Folke, Ullholm, Anders (1996), *Argumentationsanalys*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid 7f.

⁴³ Ibid sid 8.

⁴⁴ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2000), *Textens mening och makt*. Lund; Studentlitteratur. Sid 95. Pro et contra-analysen är utvecklad av den norske filosofen Arne Næss, i sin bok *Empirisk semantik* beskriver han detta för den som vill läsa mer i ämnet.

⁴⁵ Ibid sid 109.

⁴⁶ Ibid sid 115.

Som metod är argumentationsanalysen fördelaktig vid studier av exempelvis juridiska motiveringar, politiska tal, debattartiklar eller vetenskapliga avhandlingar. Dessa exempel har det gemensamt att de argumenterar för eller emot något, vilket gör analysen tillämplig. Således är lösare resonemang där någon slänger ur sig idéer i en skapandeprocess eller ett gräl där de inblandade inte sällan är i affekt och därför inte uttrycker välgrundade ståndpunkter, inte tillämpliga för denna typ av analys.⁴⁷

Argumentation av politisk karaktär, genus deliberativum, har låg abstraktionsnivå och svårighetsgrad vilket innebär att språket skall vara enkelt och konkret.⁴⁸ Den politiska texten eller ett politiskt tal syftar att leda till ett beslut om något för framtiden. Sådillvida är dess uppdrag att förespråka alternativt avråda en handling utifrån om den är till nytta eller inte för att det därefter ska kunna tas ett gemensamt beslut i en politisk församling.⁴⁹

Argumentationsanalysen är inte felfri som metod utan har vissa problem och dess främsta brist är att den bygger på tolkningar. Tolkningar är subjektiva då de grundar sig i en viss förförståelse varvid studiens intersubjektivitet kan diskuteras. Men att olika forskare kan tolka texter olika och komma fram till skilda argumentationer innebär inte att en av dem har gjort en feltolkning.⁵⁰ Det går inte att komma ifrån att en viss förförståelse krävs för att genomföra en argumentationsanalys. Utan förförståelse går det inte att dra några adekvata slutledningar.

I denna studie avser jag utläsa vilka påståenden som textens avsändare formulerat i en mängd satser och förhålla mig till den kontext i vilken dessa satser förekommer.⁵¹ Texten utgörs av den argumentation för och emot vapenamnesti som regeringen anfört i sin proposition. Kontexten innefattar i huvudsak utvecklingen av Sveriges vapenlag och närliggande lagar, statistik om brott med och beslag av vapen samt fakta som finns om det vapeninnehav som för närvarande är registrerat. Dessa skilda element kommer att övervägas där så är lämpligt i respektive del av argumentationen i propositionen. Exempelvis bekräftar statistisk redovisning hållbarheten för P1, se avsnitt 5.1.2.

⁴⁷ Björnsson et al, sid 10.

⁴⁸ Sigrell, Anders (2001), *Att övertyga mellan raderna. En retorisk studie om underförståddheter i modern politisk argumentation*, Umeå: Rhetor förlag. Sid 335.

⁴⁹ Friis, Eva (2003), *Sociala utredningar om barn; en rättssociologisk studie av lagstifningens krav, utredningarnas argumentationer och konsekvenser för den enskilde*. Lund; Sociologiska institutionen, Lunds universitet. Sid 116.

⁵⁰ Bergström & Boréus, sid 142.

⁵¹ Björnsson et al, sid 17f.

4.1.2 Den beskrivande analysen

Enligt pro et contra-modellen är den första uppgiften att söka efter tesen. En text kan ha flera teser, medan en argumentation enbart kan ha en tes, varvid man under arbetets gång med att strukturera en text kan finna att den tes man inledningsvis tagit ut istället är ett påstående för en, annan, ”ny” tes. Av den orsaken behöver man gå igenom *hela* texten, innan man börjar med struktureringen, för att komma fram till dess huvudståndpunkt – tesen.

En ståndpunkt kan ha olika innebörd. Den kan hävda en värdering (mord är oacceptabelt) vilket gör den normativ, den kan uppmana till handling (rädda miljön - släck ljuset och spara el) vilket gör den preskriptiv eller den kan vara ickevärderande (”antalet stjärnor är udda”) vilket gör den faktuell.⁵²

Denna studie som utgår från en regeringsproposition, 2006/07:20, *En ny vapenamnesti*, gör att tesen är mer tydlig och lättare att finna då dess text syftar till en direkt sakfråga. I en debattartikel hade kanske inte tesen varit lika självklar. Beroende på hur explicit tesen formuleras kan en precisering vara nödvändig, denna görs då i direkt anknytning till tesen.

Nästa steg i den beskrivande delen är att sortera de påståenden, argument som avser att stödja eller försvaga tesen. Detta görs i en lista som har den fördelen att den gör analysen lättöverskådlig. Den beskrivande analysens främsta uppgift är att strukturera argumentationen för tesen samt att klargöra samband om hur omständigheten mellan olika påståenden och tesen förhåller sig. Sammantaget ger detta att en bedömning av argumentationens beviskraft underlättas.

4.1.3 Den värderande analysen

Då den första delen av analysen är klar är det dags för att värdera den. Det innebär att kritiskt granska argumenten och besluta sig för om argumentationen förmår skildra att tesen är hållbar. Den subjektiva faktorn påverkar hur denna granskning sker då det är ofrånkomligt att den förförståelse, de värderingar och åsikter man har som forskare svårligen går att hålla helt neutrala. Detta problem är dock inte avgörande. Vikten läggs istället vid att systematiskt komma fram till argumentationens giltighet och denna giltighets begrepp är beviskraft.⁵³ Det

⁵² Bergström & Boréus sid 96; Björnsson et al sid 54f.

⁵³ Björnsson et al sid 51.

är två faktorer som krävs för att få fram ett arguments beviskraft i förhållande till tesen, dels argumentets *hållbarhet* till tesen och dels argumentets *relevans* till tesen.

Hållbarheten hos ett argument grundar sig i hur rimligt det är att acceptera, dess grad av sannolikhet. När det gäller hållbarheten bör alla tänkbara argument både för och emot tesen tas i beaktande, alltså inte bara de som existerar i den analyserade argumentationen. Dessutom kan det löna sig att begrunda om ett kontroversiellt påstående ens i princip kan verifieras eller avfärdas.⁵⁴ Ibland kan det med dagens teknik och ur andra aspekter vara omöjligt att avgöra en sådan sak. Exempel för detta är bland annat abortdiskussionens frågeställning om när ett foster övergår till att vara en individ, olika aktörer har olika åsikt beroende på inställningen till abort. Någon gång i framtiden kan det kanske vara möjligt att verifiera frågan varvid frågeställningen likafullt får anses vara giltig.

Relevans hos ett argument behöver å sin sida inte accepteras utan det räcker att *om* man skulle acceptera argumentet så kan det vara relevant. På så vis kan ett falsk eller ohållbart argument ha hög relevans och ett sant eller hållbart argument ha låg relevans. Ett pro-argument med högre relevans i förhållande till tesen gör det mindre rimligt att avfärda tesen då pro-argumentet accepteras. Motsvarande förhållande gäller då ju högre relevans ett contra-argument har i förhållande till tesen desto mindre rimligt blir det att acceptera tesen då man accepterar contra-argumentet.⁵⁵ Uttryckt annorlunda innebär det att ett relevant påstående skall ha ett samband till tesen i avsikt att stödja eller försvaga tesen. Sammantaget krävs att den premiss eller det argument som i slutänden är för eller emot tesen är någorlunda hållbart för att påståendet skall förefalla som relevant.⁵⁶

För att belysa hållbarhet och relevans i förhållande till en tes skildras följande exempel; T – ”Alla aborter är fel (oavsett hur tidiga)” och P – ”Det är alltid fel att döda en människa”.⁵⁷ P:s hållbarhet kan uppfattas som rimligt att acceptera men argumentet grundar sig i en implicit premiss, ϕP – ”En abort innebär att en människa dödas”. Utifrån detta finns olika ställningstaganden som avgör hur relevant argumentet är. Om man förkastar premissen (anser att ett foster inte är en människa) får P låg eller ingen relevans. Om man å andra sidan anser att foster är människor får P visserligen högre relevans men problem med hållbarheten då den sakfrågan är svår att verifiera. Således kan beviskraften ifrågasättas både när det gäller hållbarhet och relevans för detta pro-argument.

⁵⁴ Björnsson et al, sid 55ff.

⁵⁵ Björnsson et al, sid 61f.

⁵⁶ Bergström & Boréus, sid 134 ff.

⁵⁷ Björnsson et al, sid 70.

4.2 Empiriskt material och vetenskaplig trovärdighet

Då syftet med denna undersökning är att beskriva varför införandet av en vapenamnesti framstår som en god idé, har den regeringsproposition som behandlar ämnet valts ut till empiriskt material. Denna proposition, 2006/07:20, är regeringens förslag till riksdagen om en ny vapenamnesti och bifölls i januari 2007. Materialet kommer att bearbetas med den metod, argumentationsanalys, som har ansetts bäst lämpad för att komma fram till det formulerade syftet. Kombinationen av argumentationsanalys och denna studies båda begränsningar när det gäller arbetstid och sidantal för den slutliga uppsatsen gör att propositionen anses vara nog omfattande. Heltäckande argumentationsanalyser är tidsödande och därför är de vanligare på mindre empiriska material, här består det av 24 sidor. Enbart en del av dessa är av argumenterande karaktär varvid avgränsningar har gjorts till propositionens sidor 5-13 för själva argumentationsanalysen.

Propositionen är utgångspunkten i denna studie vilket ger denna en induktiv karaktär. Detta tillvägagångssätt är troligen att föredra vid en uppsats som denna då det underlättar att ha ett konkret ämne att börja vid. Det motsatta är en så kallad deduktiv forskning som istället prövar en teori eller flera på de frågor som forskaren vill ha svar på och på så vis bekräftar eller avvisar dessa frågor, data.⁵⁸

Att skriva med akribi ger studien en trovärdighet som är viktig, likaså vad det gäller noggrannhet i undersökningens alla led och giltighet av det resultat som slutligen uppstår.⁵⁹ Som forskare frågar man sig hur världen är beskaffad (ontologi) och hur man får kunskap om den (epistemologi).⁶⁰ I kvalitativa studier är begrepp som validitet och reliabilitet anknutet till den tolkning som skildras, hur väl denna tolkning och dess analys stämmer in på verkligheten.

Reliabiliteten, pålitligheten, kommer inte i lika hög grad i fokus i en kvalitativ studie utan har större värde i en kvantitativ studie då en sådan inriktar sig på statistisk representativitet.⁶¹ En kvalitativ studie syftar i högre grad till att bättre förstå vissa faktorer och kan därmed sägas ha ett inslag av hermeneutik som innebär att varje förståelse är en tolkning utifrån den egna situationen och dess förståelsehorisont.⁶²

Validitet står för giltighet, hur väl det man efterfrågar stämmer överens med verkligheten. I studier som denna kan det bli ett problem då tolkningen som forskaren gör

⁵⁸ Rienecker, Lotte & Stray Jörgensen, Peter (2004), *Att skriva en bra uppsats*. Lund; Liber. Sid 160.

⁵⁹ Trost, Jan (2002), *Att skriva med akribi*. Studentlitteratur. Lund.

⁶⁰ Sohlberg, Peter & Sohlberg, Britt-Marie (2002), *Kunskapens former: Vetenskapsteori och forskningsmetod*. Stockholm: Liber. Sid 20.

⁶¹ Holme & Solvang, sid 94.

⁶² Gilje, Nils & Grimen, Harald (2004), *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos. Sid 176 ff.

delvis kommer sig av den förförståelse, de kunskaper och perspektiv som forskaren har. Om det är möjligt att förhålla sig helt neutral till det som studeras är ett omdiskuterat dilemma och olika traditioner har olika ståndpunkt i den frågan. Huvudsaken är att man som forskare är medveten om att situationer kan uppstå där de egna i förväg bestämda förväntningarna kan utgöra ett problem.⁶³ En förförståelse för att göra en argumentationsanalys krävs dock för att man som forskare ska kunna komma fram till en meningsfull slutsats. Studiens validitet får anses vara uppfylld då det är fullt möjligt för en annan forskare med liknande samhällsvetenskaplig kunskap att göra om studien och komma fram till ett likvärdigt resultat.

Den förförståelse i ämnet som jag uppbär grundar sig givetvis i min yrkesroll som polis men likaså torde min jägarexamen och uppväxt på lantbruk där jakt bedrevs påverka. Med denna kunskap som omfattar både brott och vapen var min inblick i vapenamnestin före denna studie likväl ringa. Mitt subjektiva inslag i uppsatsen ligger i den tolkning som jag gjort av argumentationen i regeringspropositionen. Detta subjektiva inslag kan vara ett problem men så är det vanligtvis inte när det gäller argumentationsanalyser. Emellertid har jag försökt vara kritisk och både tänka för och emot utanför de argument som varit explicita för att på så vis bredda tolkningsmöjligheterna. Med min bakgrund är det givetvis så att jag har ett rättsmedvetande och intresse av lag och ordning som gjort det möjligt för mig att relativt snabbt sätta mig in i tankegången kring en vapenamnestis argument för och emot. Ytterligare exempel där min förförståelse bidragit positivt är kunskapen om den utökade vapenkontroll som lagstadgats under socialdemokratisk regeringstid. Denna kunskap anser jag har breddat min förståelse för (vikten av kontroll över de vapen som finns i samhället) men också emot (med ökad säkerhet, bland annat, kring förvaring av vapen minskar skälen för) en vapenamnesti.

Utifrån den deskriptiva ansats som denna studie har är syftet att så realistiskt och neutralt som möjligt tolka propositionen utifrån en argumentationsanalys. Det är inte att försöka förklara en vapenamnestis innebörd, så långt sträcker sig inte den tolkningen. Dessutom ger induktion som metod allmänna, generella resultat från det empiriska materialet vilka inte kan ge hundra procentiga svar utan istället komma fram till mer eller mindre sannolikhet.⁶⁴ På så vis kan denna studie anses vara hypotesgenererande.

Undersökningen sträcker sig inte så långt att den kommenterar skeenden efter beslut om vapenamnesti. Inte heller tas i beaktande direkta regler kring själva amnestin såsom rätten

⁶³ Holme & Solvang, sid 94.

⁶⁴ Thurén, Torsten (1991), *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber AB. Sid 19ff.

till vapnet efter att det överlämnats till polis eller att det i samband med inlämnandet av vapen ges en möjlighet till att söka tillstånd för innehavet eller ej.

4.3 Nyckelbegrepp för argumentationsanalysen

Här listas flera aktuella begrepp som används i metoden och som kan förenkla förståelsen i resultat och analysdelen.⁶⁵

Tes (T) – den huvudständpunkt som avsändaren (i texten, talet, artikeln) argumenterar för eller emot. Vad är det som avsändaren vill övertyga mottagaren om?

Pro-argument (P) – ståndpunkter för tesen.

Contra-argument (C) – ståndpunkter emot tesen.

Argument av första ordningen – i den lista som ståndpunkterna kommer att föras in i kallas det första argumentet ~ argument av första ordningen, i listan kommer pro-argument skrivas ut som P1, P2, P3 och när det är ett contra-argument som C1, C2, C3 osv. Siffran anger inte grad av vikt utan är av underordnad betydelse och till för att särskilja argumenten.

Argument av andra ordningen – här byggs benämningen ut åt vänster så P2P1 anger beteckningen på andra pro-argumentet för första pro-argumentet för tesen. Likadant är ex C2C1 det andra contra-argumentet för första contra-argumentet för tesen. Ett contra-argument av andra ordningen kan avse att försvaga ett pro-argument av första ordningen och kan ha beteckningen C1P1, första contra-argumentet mot första pro-argumentet för tesen.

Premiss – symboliseras med den grekiska bokstaven ϕ (fi), slutsats vilken avser att öka relevansen i argumentet, pro eller contra, gentemot tesen. Premisser kan därmed sägas vara en slutsats av ett resonemang eller en form av länk mellan två argument. Premisser är inte nödvändigtvis explicita utan kan finnas underförstådda i texten.

Argumentation – en argumentation består av flera påståenden.

Argument – anförd omständighet som används för övertalning eller bevisning

Påstående – något som påstås, liknande argument.

⁶⁵ Nyckelbegreppen finns beskrivna både i Björnsson et al och Bergström & Boréus.

Ståndpunkt – intellektuell utgångspunkt från vilken man bedömer en situation och bildar sig en åsikt. I denna studie används ordet ståndpunkt som variation till orden påstående och argument.

Sats – en språklig sammansättning av ord.

Tolkning – en tolkning avser utläsa vilka påståenden en avsändare avsett ge uttryck åt i sina satser, även en kontextuell hänsyn tas.

Beviskraft – argumentets beviskraft i relation till tesen är ett mått på i vilken grad argumentet åskådliggör att tesen är en hållbar ståndpunkt.

Hållbarhet (H) – handlar om hur rimligt det är att acceptera ett påstående.

Relevans (R) – handlar om tillämplighet, att det finns ett samband mellan påstående och tes till exempel.

5. Resultat och analys

Här presenteras en redovisning av studiens empiri och metod. I slutet görs ett kort sammandrag av resultaten från analysen.

5.1 Argumentationsanalys av proposition 2006/07:20

Propositionen är bilagd i sin helhet (bilaga A) även om enbart delar (sid 5-13) av den används för denna argumentationsanalys.

5.1.1 Resultat - den beskrivande analysen

Redovisningen inleds med en tes som preciseras och sedan följer pro-argument respektive contra-argument. Varje argument som stöder eller är emot påståenden av första ordningen är placerade direkt under och bildar på så vis fortlöpande argumentkedjor. För att göra strukturen så lättillgänglig som möjligt listas argumenten i kronologisk ordning utifrån hur de kommer i propositionen. Denna struktur förenklar läsningen men också undersökningens nästa led, den värderande analysen.⁶⁶ De ståndpunkter som listas nedan kan skilja sig från det som uttryckligen står i propositionen. Det innebär inte att ståndpunkten inte framgår i texten, den eventuella förändring som gjorts avser att öka klarheten utan att för den skull vara en orimlig tolkning. Likaså kan premisser vara implicita.

T Regeringen vill införa en ny lag om tidsbegränsad vapenamnesti.

Prec: Regeringen: Sveriges regering.

Ny: i förhållande till den vapenamnesti som var år 1993.

Tidsbegränsad: under tre månader, mars till maj år 2007.

Vapenamnesti: ”ansvarsfrihet för brott mot vapenlagen bestående i olovligt innehav av ett tillståndspliktigt vapen eller tillståndspliktig ammunition”.⁶⁷

⁶⁶ Björnsson et al, sid 28

⁶⁷ *En ny vapenamnesti*, sid 6.

- P1 Människor som skulle vilja göra sig av med ett ofrivilligt vapeninnehav men som av rädsla för att bli åtalade för vapenbrott kan tänkas lämna dem under en vapenamnesti.
- P1P1 Det är ett faktum att vid varje given tidpunkt finns vapen och ammunition i Sverige som innehas av personer som inte har rätt att inneha egendomen.
- φP1P1 Det ligger i samhällets intresse att få kontroll över illegala vapen.
- P2P1 Ett ofrivilligt vapeninnehav kan gälla en person som till exempel upptäcker ett vapen i sin bostad efter att en anhörig har flyttat eller avlidit.
- P3P1 Vapen som innehas utan tillstånd förvaras ofta på ett otillfredsställande sätt.
- φP3P1 Vid otillfredsställande förvaring finns risk för stöld eller allvarliga olyckor.
- C1P1 Innehavaren har i vissa fall skaffat sig vapen med full vetskap om att det är olagligt och har inte för avsikt att lämna det ifrån sig.
-
- P2 Polisen har inte kontrollerat lämpligheten hos en person som innehar vapen utan tillstånd.
- P1P2 Därmed ökar risken för att vapnen används för brottsliga ändamål.
- P2P2 Risken är även att vapnen inte förvaras på ett betryggande sätt ur säkerhetssynpunkt.
- φP2P2 Även om innehavaren är en i övrigt helt laglydig medborgare ökar risken för att vapnen stjäls och i ett senare led används vid brott.
-
- P3 Statistik från RPS visar att skjutvapen i stor utsträckning används vid brott.
- φP3 Sannolikt begås en stor del av brotten med vapen som innehas illegalt.
- P1P3 Det är särskilt viktigt att vidta åtgärder för att undvika att skjutvapen kommer till användning vid brott.
- φP1P3 Våldsbrott med skjutvapen drabbar inte sällan oskyldiga i samhället.
- P2P3 Alla åtgärder som kan leda till en minskning av antalet okontrollerade vapen i omlopp bör därför övervägas.

- P4 Resultatet av 1993 års vapenamnesti måste anses vara mycket gott.
- P1P4 Eftersom vapenamnestin innebar en betydande minskning av antalet okontrollerade vapeninnehav så torde den haft en brottsförebyggande effekt.
- C1P4 Sannolikt kom de flesta vapnen inte från kriminella kretsar utan lämnades in av i övrigt laglydiga personer.
- φC1P4 Eftersom inlämnarens anonymitet var skyddad, finns det inga uppgifter om var vapnen kom ifrån eller vem som lämnat in dem.
- C2P4 Av de vapen som lämnades in 1993 var förhållandevis många vapen av äldre årgång.
-
- P5 Det är 13 år sedan den förra vapenamnestin och det kan antas att det har tillkommit ett betydande antal vapen som innehas olagligen.
- P1P5 Statistik från RPS signalerar att antalet beslag av illegala vapen har ökat under senare år.
- φP1P5 Detta talar för att en ny vapenamnesti skulle kunna ha positiva effekter.
- P2P5 Danmark som har haft flera vapenamnestier har fått ett förhållandevis gott utfall även vid de senare amnestierna.
- φP2P5 Det är naturligt att den första vapenamnesti som genomförs i ett land har större effekt än de därpå följande.
-
- P6 Ansvarsfrihet bör gälla endast om vapen eller ammunition lämnas in frivilligt.
- φP6 Det finns inga uppgifter om att frivillighetskriteriet föranledde några tillämpningsproblem under 1993 års vapenamnesti.
- C1P6 Det kan uppstå gränsdragningsproblem vid bedömningen av om ett vapen eller ammunition lämnats in frivilligt eller inte.
- φC1P6 Den lagtekniska utformningen bör därför ha 1993 års lag om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav som utgångspunkt.

- C1 Det skulle kunna hävdas att det inte längre finns något behov av en vapenamneste sedan den särskilda åtalsregeln infördes år 2000⁶⁸.
- P1C1 Även om personer känner till regeln kan de i vissa fall avstå från att lämna in vapen till polisen för att undvika förhör.
- φP1C1 Vapnet kan kopplas till brottslig användning.
- C1C1 Propositionens utredare bedömer att den särskilda åtalsregeln inte torde ge samma positiva effekt som en vapenamneste.
- C2C1 Man kan dock inte utgå ifrån att den enskilde inte torde uppfatta bestämmelsen som lika betryggande som en vapenamneste när det gäller risken för efterräkningar, åtalsprövningen kan ju utmynna i ett beslut om åtal.
- φC2C1 Regeln förutsätter viss juridisk kunskap vilket kan leda till osäkerhet.

- C2 1995 års vapenutredning förordade en permanent vapenamneste.
- φC2 Det kan synas principiellt betänkligt att genomföra upprepade tillfälliga amnestier som ju får till följd att en företeelse ibland är kriminaliserad och ibland straffri.
- P1C2 I Finland gäller en permanent vapenamneste.
- C1C2 En permanent vapenamneste skulle sannolikt leda till att inlämningen av skjutvapen fördröjs.
- C2C2 Det skulle kunna uppstå situationer med bevissvårigheter, t.ex. en person grips med ett illegalt vapen på sig och säger att han eller hon var på väg till polisstationen för att lämna in det.
- C3C2 Tillsammans med den särskilda åtalsregeln skulle en permanent vapenamneste innebära en viss dubbelreglering.
- φC3C2 Den särskilda åtalsregeln ger möjlighet för viss ansvarsfrihet vid frivilligt inlämnande av vapen. En vapenamneste ger liknande ansvarsfrihet.

⁶⁸ Vapenlagen (SFS 1996:67) 9 kap. 7 § Om någon frivilligt lämnar in skjutvapen eller ammunition till en polismyndighet, får åtal mot denne för olovligt innehav av vapnet eller ammunitionen väckas av åklagaren endast om det är motiverat från allmän synpunkt. Lag (2000:147). Lagtext. Tillgänglig: <<http://www.lagrummet.se>>

- C3 Det kan inte helt bortses ifrån att möjligheten till anonymitet och förbudet mot efterforskningar om innehavet kan skapa svårigheter vid utredning av brott där vapnet har använts.
- C1C3 För att vapenamnestin skall bli framgångsrik måste den som lämnar in illegala skjutvapen eller ammunition garanteras anonymitet.
- φ1C1C3 I denna rätt till anonymitet bör givetvis ligga att polismyndigheten inte får vidta någon undersökning eller några åtgärder i fråga om innehavet gentemot innehavaren av vapnet eller ammunitionen.
- φ2C1C3 Dessutom är det inte särskilt troligt att skjutvapen som använts vid allvarliga brott lämnas in av den som begått brottet.

5.1.2 Resultat - den värderande analysen

När den beskrivande analysen är gjord är nästa sak att kritiskt granska argumenten. Huvudsakligen skall argumentens hållbarhet och relevans avgöras. Argumentens giltighet utvärderas och dess beviskraft i relation till tesen är ett mått på i vilken grad argumenten visar att tesen är en rimlig ståndpunkt. Även i denna analys finns utrymme för subjektiva inslag. Omfattande eller begränsad kunskap påverkar ovillkorligen resultatet men det är inte ett avgörande problem. Metoden gör att jag kan ta ställning till de olika argumentens giltighet och på så vis komma fram till om tesen är välgrundad utifrån min uppfattning, ståndpunkt och kunskap. Den värderande analysens mål är alltså att komma fram till tesens rimlighet utifrån en kritisk granskning av argumentens beviskraft.

I den beskrivande analysen redogörs för sex pro-argument och tre contra-argument. Varje argument av första ordningen med tillhörande lägre ordningar kommer att bedömas först med utgångspunkt i om det är hållbart (H) och sedan med utgångspunkt i om det är relevant (R).

P1 Människor som skulle vilja göra sig av med ett ofrivilligt vapeninnehav men som av rädsla för att bli åtalade för vapenbrott kan tänkas lämna dem under en vapenamnesti.

H: Det första pro-argumentet är mycket sannolikt och har därmed hög hållbarhet. Flera argument av andra ordningen stöder detta, P1P1 som talar för att det vid varje given tidpunkt finns illegala vapen bekräftas genom statistisk redovisning där polisen men också tullen tar

illegala vapen i beslag. P2P1 som förklarar hur ett ofrivilligt innehav ibland uppstår ger både hög hållbarhet och hög relevans och implicerar även den eventuella rädsla som kan förhindra att människor lämnar ifrån sig vapen eller ammunition till polisen. Innan ett ofrivilligt innehav uppstår torde kunskapen om vapen och vapenlagstiftning vara låg vilket skapar en osäkerhet. För att inte riskera något så görs inget, ett passivt agerande, vilket kan leda till P3P1, att risk för stöld och olyckor ökar med en otillfredsställande vapenförvaring.

R: Relevansen för P1 är hög. Första contra-argumentet av andra ordningen som går emot P1 talar om den kriminella sfären där personer uppsåtligen införskaffar vapen i hemlighet och avser att behålla dem. Utifrån den brottsstatistik som finns framgår otvivelaktigt att illegala vapen inte är ovanligt i kriminella kretsar. Dessutom är det högst sannolikt att dessa personer inte har för avsikt att lämna ifrån sig någon egendom frivilligt till polisen. C1P1 stöder därmed P1P1 som påstår att det vid varje given tidpunkt finns illegala vapeninnehav i Sverige.

Beviskraften för P1 bedöms som hög.

P2 Polisen har inte kontrollerat lämpligheten hos en person som innehar vapen utan tillstånd

H: P2 är av faktisk karaktär. Som ett rättfärdigt påstående har det hög hållbarhet. Har inte tillstånd sökts kan inte heller en lämplighetskontroll ha genomförts. De underliggande argumenten stöder påståendet och skildrar den ökade risken för okontrollerade vapeninnehav i samhället vilken infaller oavsett vapeninnehavarens laglydighet i övrigt. Dock kan det finnas avsteg i detta då en person kan ha tillstånd för vapeninnehav men då det finns gränser för både omfattningen av innehavet och typen av vapeninnehav så kan en lämplighetskontroll ha genomförts och tillstånd har bifallits men på ett annat innehav. Denna möjlighet gör dock marginell skillnad på graden av hållbarhet.

R: P1P2 talar för en ökad risk för att icke tillståndsgivna vapen används för brottsliga ändamål men avsaknaden av lämplighetskontroll leder inte oundgängligen till brottslig användning. Dock innebär ju det olovliga vapeninnehavet i sig att ägaren gör sig skyldig till vapenbrott vilket ger P2 hög relevans.

Beviskraften för P2 bedöms som hög.

P3 Statistik från RPS visar att skjutvapen i stor utsträckning används vid brott.

H: Hållbarheten för P3 är god, argumentet är faktuellt och rimligt att acceptera. Vid sidan av den statistik som syftats till i RPS rapport har även Brå statistik som bekräftar denna vapen användning. Vapenamnestin syftar till att minska tillgången på vapen i samhället, om den effekten uppnås leder det troligen till att kriminella får det svårare att skaffa vapen. Här bör dock en invändning förtydliga att ett samhälle fritt från vapen är ouppnåeligt då det finns många tillståndsgivna vapen som kan tillgripas och användas vid brott. Även om de förvaras på ett mer säkert sätt än många ofrivilliga vapeninnehav.

R: P3s relevans faller en aning med anledning av att vapen i kriminella kretsar sällan eller aldrig är tillståndsgivna. Någon särskild statistik över om skjutvapen som används vid ett brottstillfälle innehafts olovligen eller ej finns inte i den officiella statistiken idag. Polisen brottskodar till exempel rån med eller utan skjutvapen inte rån med illegalt eller legalt skjutvapen.

Beviskraften för P3 bedöms sammanfattningsvis som rimligt.

P4 Resultatet av 1993 års vapenamnesti måste anses vara mycket gott.

H: Hållbarheten kan te sig enkel att bedöma då redovisningen från 1993 års vapenamnesti är lättillgänglig. Men en första amnesti har i regel god effekt vilket också anges i propositionen och effekten av amnestin är svårbedömd då ett lands totala, illegala vapeninnehav inte finns redovisat utan till största delen är ett mörkertal. Trots detta får nog den minskning av vapen i samhället som den amnestin resulterade i anses som positiv och därmed håller P4 god hållbarhet.

R: Relevansen för P4 är hög och stöds främst av P1P4 då ett gott resultat kommer sig av antalet vapen som överlämnades och på så sätt försvann från samhället troligtvis haft en brottsförebyggande effekt. En invändning mot det är C2P4 som anger att många av de inlämnade vapnen var gamla, en del till och med odugliga att skjuta med (implicerad ϕ).

Beviskraften för P4 bedöms som hög.

P5 Det är 13 år sedan den förra vapenamnestin och det kan antas att det har tillkommit ett betydande antal vapen som innehas olagligen.

H: Detta argument är mer svårbedömt. Att det kan *antas* ha tillkommit vapen är i sig inte skäl till att acceptera P5 men hållbarheten måste ändå anses vara god. P1P5 anger en faktuell ståndpunkt (statistik från RPS) som höjer graden av sannolikhet. Även P2P5 stöder P5, Danmarks erfarenheter tyder på att en ny vapenamnesti kan vara till gagn för samhället.

R: Om man accepterar att antagandet är korrekt så ger det P5 en god relevans och då det ökade antalet beslag av illegala vapen inte går att sätta sig emot styrks denna bedömning.

Beviskraften för P5 bedöms vara god.

P6 Ansvarsfrihet bör gälla endast om vapen eller ammunition lämnas in frivilligt.

H: Hållbarheten hos P6 kan bli problematisk i och med första contra-argumentet av andra ordningen, C1P6, som diskuterar graden av frivillighet i överlämnandet av vapen till polis. Den tillämpningsdetaljen sänker dock inte P6s hållbarhet. Om situationer uppstår där frivilligheten betvivlas är det troligen inte ett frivilligt överlämnande. Orsaken till varför det inte finns några uppgifter om sådan problematik är kanhända att eventuella diskussioner om bevis och motbevis i ett överlämnande inte dokumenteras och anknyts till vapenamnestin. Hållbarheten hos P6 bedöms som hög.

R: ϕ P6, det finns inga uppgifter på att frivillighetskriteriet föranledde några problem under vapenamnestin 1993, kan diskuteras utifrån om det är sant eller falskt. Men oavsett vilket resultat man kommer fram till i den diskussionen så är P6 relevant i förhållande till tesen. Lagförslaget utgår från en äldre, liknande lag som upplevts fungera väl.

Beviskraften för P6 bedöms som hög.

*C1 Behovet av en vapenamnesti finns inte längre sedan den särskilda åtalsregeln i 9 kap. 7 § vapenlagen infördes år 2000.*⁶⁹

H: Det första argumentet mot vapenamnestin, C1, invänder mot vapenamnestin då ett visst, frivilligt vapeninlämnande till polisen möjliggjorts i vapenlagen genom den särskilda åtalsregeln. Det resonemang som tidigare gjorts kring ett ofrivilligt vapeninnehav och okunskap kring vapenbestämmelser skapar en för stor osäkerhet i huruvida detta förfarande med den särskilda åtalsregeln har någon praktisk effekt. Dessutom har det inte gjorts någon utvärdering eller sammanställning över omfattningen av vapen överlämnade enligt den regeln. Med andra ord saknas det tillräckligt med underlag för påståendet. C1 får därmed en låg hållbarhet. P1C1 understryker dessutom det problem som finns med den särskilda åtalsregeln, kriminella eller andra personer med vetskap om att vapnet har använts vid brott avstår sannolikt att överlämna det till polis för att inte riskera förhör och vidare utredning.

R: C1 har en relevans. Om det i praktiken är möjligt att slippa riskera åtal (den särskilda åtalsregeln) borde en liknande reglering (vapenamnestin) vara onödig. Vapenamnestin riktar sig till alla och envar i samhället men når kanske främst den ickekriminella sfären där osäkerheten kring det ofrivilliga vapeninnehavet och rädslan för risken att åtalas för vapenbrott är överhängande. P2C1 framhåller att det är brister i det juridiska kunnandet och en osäkerhetsfaktor som avgör hur vapeninnehavaren agerar. Vid en vapenamnesti ges ett betydande massmedialt utrymme med kort koncis information till skillnad från en lagändring i en befintlig lag som mer eller mindre kan passera obemärkt. Sätillvida man inte har direkt anknytning till lagändringen (jurist, polis etc). Därmed avfärdas relevansen för C1 mer eller mindre.

Beviskraften för C1 bedöms som låg.

C2 1995 års vapenutredning förordade en permanent vapenamnesti.

H: Hållbarheten stöds i huvudsak av P1C2, Finland har en alltjämt pågående vapenamnesti. Mot detta kan invändas att Finlands vapenlag troligen inte har samma utformning som i

⁶⁹ Vapenlagen (SFS 1996:67) 9 kap. 7 § Om någon frivilligt lämnar in skjutvapen eller ammunition till en polismyndighet, får åtal mot denne för olovligt innehav av vapnet eller ammunitionen väckas av åklagaren endast om det är motiverat från allmän synpunkt. Lag (2000:147). Lagtext. Tillgänglig: <<http://www.lagrummet.se>>

Sverige samt att den finska vapenkulturen delvis har ett annat ursprung⁷⁰. C3C2 tar upp konflikten med dubbelregling som den särskilda åtalsregeln och en permanent vapenamnesti skulle ge, vilket alltså talar emot C2. Fullt så övertygande är däremot inte C2C2 som argumenterar för att det i och med den regeln redan kan uppstå problematiska bevissituationer då en person som påträffas med vapen på sig kan hävda frivillighet. Det betänkliga består dock i den principiella ickekonskvensen av brott ena dagen och ickebrott nästa dag. Hållbarheten bedöms likväl som låg.

R: C2 är relevant då den ifrågasätter tidsbegränsningen. Men den fördröjda effekten som en permanent vapenamnesti eventuellt skulle leda till avspeglar det stressiga samhällsklimatet. När livet är fullt med annat är det stor risk att ett besök hos polisen, för att överlämna vapen, flyttas till ett senare datum. Av den anledningen kan relevansen ifrågasättas och blir därmed måttlig. Dessutom borde nog en permanent vapenamnesti i så fall ha tydligare direktiv över begreppet frivilligt överlämnande av vapen.

Beviskraften för C2 bedöms sammantaget vara låg.

C3 Det kan inte helt bortses ifrån att möjligheten till anonymitet och förbudet mot efterforskningar om innehavet kan skapa svårigheter vid utredning av brott där vapnet har använts.

H: C3 har låg hållbarhet då det anses osannolikt att personer med vetskap om att vapnet använts vid ett eller flera brottstillfällen överlämnar det personligen till utredande myndighet, polisen. Det får därmed anses vara av underordnad betydelse att eventuellt kunna utreda vem som senast hade vapnet. Det är inte troligt att den eftersträvade effekten på att få bort så många illegala vapen som möjligt från samhället sammanfaller med ett krav på att samtidigt med inlämnande av vapen och ammunition lämna personuppgifter. Bestridandet i C1C3 avfärdar därmed C3. Implicit finns här en premiss vilken rör det polisära handhavandet av de vapen som lämnas in. Efter att brott begåtts kan polisens tekniska utredare i mångt och mycket komma fram till typ och märke på det vapen som använts. Om ett vapen som använts vid brott är av udda slag och sällan uppträder i Sverige risker ett vapen av samma slag som

⁷⁰ Bland annat har Finland haft ett annat hot mot självständigheten än Sverige vad det gäller krig och landsstyre. Trots en självständighet för Finland sedan år 1809 torde det allmänna hot i form av maktposition i öst som Ryssland innehaft avspeglar en annan vapenkultur än den i det neutrala Sverige rådande.

lämnas in under en vapenamnesti att bli föremål för en undersökning som avser att bekräfta eller avskriva detta vapen från brottsutredningen. Risken finns därmed att vapnet ändå utreds då vapentypen kan knytas till ett specifikt brott.

R: Det är av största vikt för direkt utsatta personer att en brottsling kan eftersökas och ställas till ansvar för ett begånget brott. Häri ligger en värdering som gör bedömningen problematisk och svår. C3 är relevant men avfärdar inte tesen då argumentet samtidigt har en låg hållbarhet.

Beviskraften hos C3 bedöms sammantaget som låg.

5.1.3 Sammandrag av analysen

Tesens ståndpunkt får anses rimlig utifrån argumentationsanalysen. Pro-argumenten har som regel bedömts ha mycket god beviskraft. Fyra av sex pro-argument nådde hög giltighet. Övriga två befanns ha god hållbarhet. Om man ska förhålla sig kritisk till dessa resultat kan det ifrågasättas om det är något av argumenten som är *riktigt* bra. Rimligtvis skulle det vara P1 i så fall och det är kanske därför som det kommer tidigt i propositionen. I klassisk argumentering talar man för det man främst vill betona i början av anförandet genom upprepningar och återkopplar sedan till det i slutet av sitt anförande.

Avseende contra-argumenten har alla tre bedömts ha låg beviskraft även om C3 har en god relevans. Den tidigare vapenamnestin år 1993 är en källa att förhålla sig till men dess effekt är i sanningen svårbedömd då någon utförlig utvärdering inte gjorts. Den särskilda åtalsregeln i Vapenlagen finns det inte heller någon utvärdering gjord på som kan påvisa brister i en vapenamnesti eller att en sådan är obefogad.

Sammantaget bedöms att propositionens tes har god beviskraft och att den stärks av argumentationen.

6. Avslutande diskussion

Syfte och frågeställningar skildras här explicit och en koppling till teoriavsnittet om brottsprevention genomförs.

6.1 Avslutande diskussion

Denna studie syftar till att med en argumentationsanalys skildra varför det är aktuellt att besluta om en ny, tidsbegränsad, vapenamnesti. Vilka goda skäl ger argumentationen i regeringens proposition, 2006/07:20, *En ny vapenamnesti?* De frågor som analysen utgår ifrån är huvudsakligen; vilka argument och motiv anför regeringen för att införa en tidsbegränsad vapenamnesti? Hur ser de bakomliggande åsikter och ställningstaganden ut som lett fram till detta förslag? Hur ser ståndpunkterna ut för den nya vapenamnestin?

Ur resultatet av argumentationsanalysen framkom att framförallt fyra argument (av sex pro-argument) i hög grad talar för en vapenamnesti. Tesen är att regeringen vill införa en ny lag om tidsbegränsad vapenamnesti där vapenamnesti innebär ansvarsfrihet för brott mot vapenlagen bestående i olovligt innehav av ett tillståndspliktigt vapen eller tillståndspliktig ammunition.

Bland de argument och motiv som regeringen anför står nog *människor som skulle vilja göra sig av med ett ofrivilligt vapeninnehav men som av rädsla för att bli åtalade för vapenbrott kan tänkas lämna dem under en vapenamnesti* främst. Detta argument har både hög hållbarhet och hög relevans vilket ger det en hög beviskraft. Argumentet att *polisen har inte kontrollerat lämpligheten hos en person som innehar vapen utan tillstånd* har även det bedömts ha hög hållbarhet och hög relevans och således en hög beviskraft. En hög beviskraft stärker tesen och gör den mer orimlig att förkasta. Trots tre contra-argument av första ordningen befanns inget av dem så beviskraftigt att det kunde leda till ens en haltande tes.

De bakomliggande åsikter och ställningstaganden som lett fram till detta förslag grundar sig dels i den vapenamnesti som genomfördes år 1993, dels i jämförelser med vapenamnestier som andra länder genomfört och har kunskap om. Dessutom skildras svensk brottsstatistik främst i information om stulna eller förkomna vapen, beslag av vapen och hur frekvent vapenanvändningen är i kombination med brott.

Ståndpunkterna för vapenamnestin återfinns i avsnitt 5.1.1 där de uttryckligen listas för den beskrivande analysen. Argument och premisser var relativt lätt att finna i propositionen, både de explicita (främst) och de implicita.

Det tänkbara scenariot där propositionen i sin argumentation huvudsakligen påstår att vapenamnesti är nödvändigt stämmer inte helt. En viss motargumentation görs även om den tillbakavisas. Argumentationsanalysen skildrar även den en låg beviskraft i de contra-argument som återgetts ur propositionen. När det gäller om vapenamnestin skall vara permanent eller tidsbegränsad förordade vapenutredningen från 1995 en permanent amnesti. I argumenten finns en jämförelse med Finlands permanenta amnesti samt den principiella faktorn om brott ena dagen och inte brott den nästa. Dessa relevanta argument försvagas dock av den särskilda åtalsregel som infördes redan år 2000 och som innebär att ett frivilligt överlämnande av vapen till polis inte skall utmynna i åtal om inte särskilda skäl finns för detta ur allmän synpunkt. Denna regel och en permanent vapenamnesti skulle i så fall bli en dubbelreglering vilket inte är önskvärt. Således finns det en klar motsättning, där en permanent vapenamnesti går på tvärs med den gällande vapenlagstiftningen.

Det slutliga resultatet kopplas här till den valda teorin, brottsprevention. I denna studie har primär och situationell prevention valts samt den av Cohen och Felson utarbetade teorin om rutinaktiviteter. De menar att våra vardagliga rutiner kan avgöra om brott begås. Enligt deras uppfattning är det tre omständigheter som skapar förutsättningar för brott; motiverade förövare, lämpligt objekt och avsaknad av kapabla väktare. Detta innebär att en kriminalpolitisk åtgärd utifrån denna teori riktar in sig på en, två eller alla tre av dessa förutsättningar. Det vill säga på motiverade förövare – gärningsmän, lämpligt objekt – brottsobjektet (vanligen en person eller egendom) och avsaknaden av kapabla väktare – objektsskyddet. Rutinaktivitetsteorin benämns som situationell prevention och går delvis ut på att försvåra för en presumtiv gärningsman eller minska en eventuell vinst som kommer av brottslig handling.

Det som har störst verkan, menar Cohen och Felson, är då man påverkar tillgängligheten hos det lämpliga objektet. Det lämpliga objektet innebär i den här studien vapen och ammunition. I praktisk mening innebär det kriminalpolitiska åtgärder för att försvåra tillgängligheten av vapen och ammunition. Det kan innebära skärpta förvarings- och handhavandekrav men eventuellt också tekniska förändringar. Utifrån vapenamnestin är det tillgängligheten på vapen och ammunition som är i fokus. Syftet med vapenamnestin är att

minska mängden okontrollerade vapen och okontrollerad ammunition som finns ute i samhället, att samla in så många illegala vapen som möjligt.

Ett av de skäl som främst anförs för att införa en tillfällig vapenamnesti är att minska tillgången på vapen som kan komma att användas av kriminella i ett senare led.⁷¹ Hur önskvärt det än vore så är det inte troligt att de som är aktivt kriminella kommer att lämna in de eventuella vapen de har. Denna vapenamnesti riktar sig snarare till gemene man som av någon anledning innehar vapen och/eller ammunition och saknar tillstånd för det. Denna typ av reglering är av allmänpreventivt slag. När det sker en minskning av antalet vapen i samhället blir det svårare att komma över ett vapen. I kombination med den utökade vapenkontrollen i form av skärpta förvaringskrav försämrats tillgängligheten ytterligare.

Brottsprevention i modern mening bygger på en logisk förutsättning att samhälle respektive individer är möjliga till förändring och manipulation. Att det finns en ömsesidig påverkan mellan individ och samhälle och att tänka i termer av orsak och verkan är en förutsättning för brottsförebyggande åtgärder.⁷² Kriminalpolitiska åtgärder som en vapenamnesti syftar i högsta grad till att förebygga brott och förutsätter att en förändring i brottsligheten är möjlig. Denna önskvärda effekt är dock inte påvisad. Den utvärdering eller snarare resultatredovisning som gjorts av vapenamnestin år 1993 skildrar i huvudsak antal och typ av vapen och ammunition som lämnats in till polisen.

Då primär brottspreventionen syftar till åtgärder innan brott begås kan vapenamnestins åtgärder exemplifieras av den lämplighetskontroll som skall genomföras av personer som söker tillstånd för vapen. Vid ett ofrivilligt eller medvetet illegalt innehav av vapen har en sådan lämplighetskontroll inte gjorts. Kontrollen har till avsikt att eliminera risken för olämpliga vapeninnehavare. En invändning mot denna avsikt är att det över tid inte kan garanteras att lämpligheten består, förändrad livssituation kan utlösa otillbörliga omständigheter som leder till att vapen som innehavaren har tillstånd för missbrukas. I propositionen anges särskilt att denna kontroll är viktig då risken annars ökar för att vapnet kommer till brottslig användning eller förvaras på ett icke betryggande sätt vilket kan leda till stöld eller olyckor.⁷³

I denna undersökning där fokus varit på argumentationen för en vapenamnesti har det inte funnits några konkreta belägg för en positiv preventionseffekt. Den förutsätts infinna

⁷¹ Bakgrundstanken här är att vapen som olovligen innehas, av i övrigt laglydiga personer, inte förvaras på ett betryggande sätt och vid eventuellt inbrott blir tillgripna.

⁷² Sahlin, sid 75.

⁷³ *En ny vapenamnesti*, sid 9.

sig i och med den minskade tillgången på vapen och ammunition i samhället och det är nog en rimlig tanke. När vapen och ammunition tas bort och förstörs minskar det givetvis tillgången över tid och kan leda till att inte fullt lika många brott begås med illegala och sannolikt stulna vapen.

Under arbetet med argumentationsanalysen framkom två led i genomförandet av vapenamnestin. Det ena ledet syftade till gemene man och det andra ledet syftade till en gärningsman, en kriminell krets. När det gäller vapeninnehav finns det två kategorier, ett där tillstånd för innehav finns och det får anses vara det generella för gemene man. Men det finns också ett ofrivilligt innehav utan tillstånd. Vapenamnestin riktar sig främst till personer med ett ofrivilligt vapeninnehav. Avseende gärningsmän är propositionens utredare införstådda med att det inte är troligt att personer som begått brott med vapen, själva kommer och överlämnar dessa till polisen.⁷⁴

Genomförandet av vapenamnestin skedde samtidigt med arbetet med uppsatsen varvid det inte relateras någon information om dess slutliga resultat avseende mängden inlämnade vapen, ammunition, sprängmedel etc. Emellertid stoppades inlämningsmöjligheten i Västra Götaland (Göteborg) under en tid i inledningsskedet. Anledningen var att polismyndigheten inte hunnit utbilda sin personal i att ta emot vapen och ammunition. Man kan fråga sig om detta kommer att tas upp i den förestående utvärderingen men det är troligen inte möjligt att utläsa någon effektbrist av det, dock kan det kanske påvisa en ökad kostnad. När ett lagförslag genomförs är det inte bara hänsyn till den åsyftade effekten utan även andra faktorer såsom kostnader, forskningsresultat och eventuella sidoeffekter som en utvärdering bör beakta.

Syftet med den här uppsatsen har varit att med en argumentationsanalys undersöka om det i regeringens proposition på en ny vapenamnesti finns goda skäl för riksdagen att bifalla förslaget. Utifrån de sex pro-argument och de tre contra-argument som tagits ur propositionen och värderats har jag kommit fram till att tesen är rimlig, stärks av argumenten och har god beviskraft.

⁷⁴ *En ny vapenamnesti*, sid 12.

Källförteckning

Tryckta källor

- Astudillo, Luciano (2006), ”*Bodström måste införa tidsbegränsad vapenamnesti*”.
(Elektronisk) Dagens Nyheter, debatt, 6 mars. Tillgänglig:
<<http://www.btj.se.ludwig.lub.lu.se>> (2007-03-01)
- Bergman, Paavo, Berner, Boel, Dannefjord, Per, Franssén, Agneta & Mills, C Wright (2005),
Samhällsvetenskapens hantverk. Lund: Arkiv förlag.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2000), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Björnsson, Gunnar, Kihlbom, Ulrik, Tersman, Folke, Ullholm, Anders (1996),
Argumentationsanalys. Stockholm: Natur och Kultur.
- Brå (2004), *Bank-, post- och värdetransportrånen, En analys av rånen under 1990-talet*.
(Elektronisk) Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Tillgänglig:
<<http://www.bra.se>> (2007-05-31)
- Cohen Lawrence E, Felson Marcus K (1979), *Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach*. I *American Sociological Review* 44 (August), ss 588-608.
- En ny vapenamnesti* (2006), Regeringens proposition 2006/07:20. (Elektronisk) Tillgänglig:
<<http://www.regeringen.se>> (2007-05-31)
- En samlad vapenlagstiftning. Slutbetänkande av 1995 års vapenutredning*, (1998),
Stockholm: Fritzes. (Statens offentliga utredningar 1998:44)
- En skärpt vapenlagstiftning* (1999), Regeringens proposition 1999/2000:27. (Elektronisk)
Tillgänglig: <<http://www.regeringen.se>> (2007-05-31)
- Estrada, Felipe (1998), *Ungdomsbrottlighetens utveckling i efterkrigstidens Europa*. I von Hofer, Hanns (red.). *Brottsligheten i Europa*. Lund: Studentlitteratur.
- Friis, Eva (2003), *Sociala utredningar om barn; en rättssociologisk studie av lagstiftningens krav, utredningarnas argumentationer och konsekvenser för den enskilde*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Gilje, Nils & Grimen, Harald (2004), *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.

- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (2001), *Forskningsmetodik Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund: Studentlitteratur.
- Lab, Steven P (2004), *Crime prevention; Approaches, Practices and Evaluations*. fifth ed. Cincinnati: Anderson Publishing.
- Lagtext.(Elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.lagrummet.se>> (2007-05-31)
- Lindgren Sven-Åke (1998), *Om brott och straff - Från sociologins klassiker till modern kriminologi*, Lund: Studentlitteratur.
- Norstedts (2003), *Norstedts Svenska Ordbok - En ordbok för alla*. Språkdata och Norstedts Göteborg: Akademiska Förlag.
- Rienecker, Lotte & Stray Jörgensen, Peter (2004), *Att skriva en bra uppsats*. Lund: Liber.
- RPS rapport (2006), *Vapenlagstiftningen m.m.*, POA-551-2228/06, (Elektronisk) Stockholm: Rikspolisstyrelsen, Polisavdelningen. Tillgänglig: <<http://www.polisen.se>> (2007-05-31)
- RPS ((2006), RPS föreskrifter och allmänna råd om vapenlagstiftningen RPSFS 2006:12; FAP 551-3. (Elektronisk). Stockholm: Rikspolisstyrelsen. Tillgänglig:< <http://www.polisen.se>> (2007-05-31)
- Sahlin, Ingrid (2000), *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Lund: Arkiv förlag.
- Sarnecki, Jerzy (2003), *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Sigrell, Anders (2001), *Att övertyga mellan raderna. En retorisk studie om underförståddheter i modern politisk argumentation*, Umeå: Rhetor förlag.
- Sohlberg, Peter & Sohlberg, Britt-Marie (2002), *Kunskapens former: Vetenskapsteori och forskningsmetod*. Stockholm: Liber.
- Thompson, Peter (1998), *Övertygande argumentation*. Malmö: Richters.
- Thurén, Torsten (1991), *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber AB.
- Trost, Jan (2002), *Att skriva med akribi*. Lund: Studentlitteratur.
- Wikström, Per-Olof (1994), *Brott, brottsprevention och kriminalpolitik*, Brå, Stockholm: Fritzes.